

Stockholm den 27 maj 2022

Näringsdepartementet
Dnr N2022/00233
103 33 Stockholm

KLYS yttrande över SOU 2021:98 Ett förbättrat trygghetssystem för företagare

Presentation

KLYS utgör en samlad röst för Sveriges yrkesverksamma kulturskapare och företräder genom våra 14 medlemsorganisationer nästan 30.000 kulturskapare, inklusive journalister, över hela landet inom alla konst- och kulturbranscher. Dessa utgör kärnan i de kulturella och kreativa näringarna i Sverige. De allra flesta är frilansare, d v s de har korta jobb i form av visstids- och projektanställningar eller är egenföretagare, majoriteten som enskilda näringsidkare. Många av dem kombinerar dessutom enskild firma med korta anställningar och är s k kombinatörer.

KLYS har i många år arbetat för förenklingar och anpassningar av såväl den sociala tryggheten som skattesituationen för enskilda näringsidkare, inte minst på kultur- och medieområdet, och har därför med stort intresse följt och gjort inspel till den aktuella utredningens arbete. Vi har under utredningens gång inlämnat skrivelser och enkätresultat (från våren 2021) samt haft möten med utredaren och sekreterare. Enkätresultatet bifogas detta yttrande. På sidan 17 står att utredningen har haft möte med KLYS medlemsorganisation Fackförbundet Scen och *Bild*. Förbundet heter Scen och *Film*. Även KLYS har blivit fel – vi heter Konstnärliga och Litterära *Yrkesutövares* Samarbetsnämnd, och inte *verksamhetsutövares*.

Inledning

Kultur- och mediarbetsmarknaden är fortfarande särpräglad och utgörs av mycket få fasta anställningar. Enligt Konstnärsnämndens rapport från 2017 är antalet egenföretagare och kombinatörer mycket högre på kulturområdet än på arbetsmarknaden i övrigt och har ökat rejält sen början av 00-talet. Ca 60 procent av kulturskaparna har enligt rapporten eget företag i någon form, de allra flesta med enskild firma (50 procent av kulturskaparna, jämfört med ca 10 procent på arbetsmarknaden i övrigt). Inom vissa konstområden, t ex bild-, foto och form, är andelen mycket högre, där är drygt 80 % egenföretagare. Andelen kombinatörer är 23 %, alltså nästan en fjärdedel av alla kulturskapare, jämfört med endast 3 % på arbetsmarknaden i övrigt.

KLYS – EN SAMLAD RÖST FÖR SVERIGES KULTURSKAPARE

Sveriges Författarförbund, Dramatikerförbundet, Svenska Journalistförbundet, Läromedelsförfattarna, Konstnärernas Riksorganisation, Svenska Tecknare, Svenska Fotografers Förbund, Föreningen Svenska Tonsättare, SKAP, Federationen Svenska Musiker, Fackförbundet Scen & Film, Sveriges Scenkonstregissörer, Oberoende Filmarens Förbund, Unionen- fackklubben vid SR, SVT och UR

Kulturskapare kan sägas vara pionjärer i den sk gig-ekonomin, dvs en allt rörligare arbetsmarknad där de fasta anställningarna kraftigt minskar och där arbetsgivare föredrar att fakturera sina uppdragstagare. Men det finns också en stor grupp kulturskapare t ex bland bild- och formkonstnärer och författare, där det i princip *aldrig* har funnits några anställningar och som alltid varit hänvisade till att driva eget företag, vare sig de vill det eller inte.

Utmärkande för frilansande kulturskapare är också att de ofta har låga och/eller kraftigt varierande inkomster under året och mellan år, som härör från olika inkomstkällor; näringsverksamhet, anställningar och stipendier samt att de har många olika arbets- och uppdragsgivare. Detta sammantaget innebär en social otrygghet för frilansare på kultur- och mediearbetsmarknaden, inte minst på grund av svårigheterna att få en sjukpenninggrundande inkomst (SGI) fastställd, vilket utgör en orättvisa för dessa yrkesgrupper. Det är ett stort problem att regelsystemet fortfarande främst är anpassat till fasta anställningar och inte till frilansverksamhet.

Situationen innebär att kulturskapare sällan sjukskriver sig trots att de är sjuka och inte kan vara föräldralediga i samma utsträckning som andra yrkesgrupper. Enligt ovan nämnda KLYS-enkät till kulturskapare om sjukpenning <https://klys.se/wp-content/uploads/2015/11/Sammanfattning-av-resultat-for-KLYS-SGI-enkat.pdf> väljer knappt 40 % att inte sjukskriva sig och få sjukpenning alls trots att de är sjuka. Detta beror i stor utsträckning på att nuvarande regler för SGI-beräkning inte ger ett rättvisande utfall för frilansande kulturskapare, men också på att handläggningen hos Försäkringskassan är krånglig och ofta drar ut på tiden för dessa yrkesgrupper. Att kulturskapare betalar in mer till socialförsäkringssystemet än vad de får ut framgår av Konstnärsnämndens rapport från 2017.

Pandemin har ytterligare tydliggjort hur utsatta frilansande kulturskapare är i de sociala trygghetssystemen, i synnerhet, de enskilda näringsidkarna. Enskilda näringsidkare inom kultur, nöje och fritid samt inom artistisk verksamhet hade ett omsättningstapp på ca 26 % under 2019 och 2020 enligt tabellen på sidan 211 och 212 i utredningen, vilket ligger avsevärt högre än inom andra branscher under pandemin.

Det omsättningsstöd för enskilda näringsidkare som regeringen införde för enskilda näringsidkare under hösten 2020 fick tyvärr träff på en ganska liten andel av de yrkesverksamma kulturskaparna med enskild firma, eftersom många av dessa har låga och varierande omsättningar i sina företag. Omsättningsgränsen för omsättningsstödet sattes till 180.000 kr per år trots att genomsnittet för enskilda näringsidkare inom kulturområdet ligger mycket lägre - 129.000 kr per år. Att omsättningsnivån inom kulturområdet ser ut som den gör beror delvis på att kulturskapare i stor utsträckning kombinerar sina företagsinkomster med inkomster från korta anställningar och ibland lever av stipendier som inte kunde räknas in i omsättningen. Utformningen av regeringens omsättningsstöd vittnade om en stor okunskap om hur villkoren för enskilda firmor på kulturområdet ser ut.

Vi menar att de generella trygghetssystemen måste kunna erbjuda en social trygghet även för frilansande kulturskapare, som är likvärdig med den som erbjuds tillsvidareanställda. Att så inte är fallet idag kom också regeringens konstnärspolitiska utredning fram till, som presenterades 2018. Där föreslås en rad åtgärder på området, som några av dem för nuvarande är föremål för utredning. Även i regeringens konstnärspolitiska skrivelse från våren 2021 finns en tydlig inriktning mot att skapa en mer rättvis social trygghet som fångar in olika typer av frilansare på arbetsmarknaden.

KLYS driver också sedan länge förenklingar och förbättringar i skattereglerna för frilansande kulturskapare, däribland enskilda näringsidkare. Vi lämnade relativt nyligen synpunkter över SOU 2020:50 Enklare skatteregler för enskilda näringsidkare, där vi lyfter reformbehoven avseende avdrag för friskvård och för arbete i hemmet.

Sammanfattning

KLYS ställer sig positiv både till utredningens huvudförslag och till flera av de bedömningar som görs i utredningen. Vi delar utredarens slutsats att ett nytt system för att fastställa SGI för egenföretagare som huvudregel bör baseras på historiska inkomster. Det är också positivt att huvudförslaget tar höjd för att även ge egenföretagare med låga och/eller varierande inkomster över tid en mer rättvisande SGI. Det är dock viktigt att huvudförslaget om SGI-beräkning för egenföretagare samordnas med den pågående utredningen Dir. 2021:90, som ska titta på SGI-beräkning för såväl företagare, som anställda. Inför framtagande av proposition på området bör dessa två utredningar beredas gemensamt.

KLYS ingår som expert i dir 2021:90 och har bred representation i den referensgrupp med representanter från kulturskapsorganisationerna, som tillsatts som stöd för utredningen. Enligt kommittédirektiven till dir 2021:90 ska utredningen särskilt lyfta SGI-problem för frilansande kulturskapare och kombinatörer inklusive problematiken med att stipendier inte är SGI-grundande.

KLYS har i många år arbetat för en rättvisare SGI-beräkning och för att regeringen ska fullfölja förslagen i den parlamentariska socialförsäkringsutredningen från 2015 om att lägga den historiska, faktiska inkomsten till grund för SGI-beräkningen. Det skulle underlätta för visstidsanställda och kombinatörer på kulturområdet att få beräkna SGI utifrån den totala inkomsten bakåt i tiden oavsett om inkomsten kommer från anställning eller näring. Idag kan bara inkomster från anställningar som varar minst 6 månader eller är "årligen återkommande" räknas in i underlaget. Detta gör att många kombinatörer riskerar att få mycket låg sjuk- och föräldrapenning, när de tar korta vikariat samtidigt som de driver enskild firma. Det är KLYS förhoppning och ambition att denna problematik ska lösas i samband med utredningen dir 2021:90.

KLYS – EN SAMLAD RÖST FÖR SVERIGES KULTURSKAPARE

Sveriges Författarförbund, Dramatikerförbundet, Svenska Journalistförbundet, Läromedelsförfattarna, Konstnärernas Riksorganisation, Svenska Tecknare, Svenska Fotografers Förbund, Föreningen Svenska Tonsättare, SKAP, Federationen Svenska Musiker, Fackförbundet Scen & Film, Sveriges Scenkonstregissörer, Oberoende Filmares Förbund, Unionen- fackklubben vid SR, SVT och UR

Flera av de bedömningar som görs i den aktuella utredningens kapitel 5 och 6 bör regeringen enligt KLYS skyndsamt arbeta vidare med. Det gäller särskilt frågan om a-kassa för företagare, tillgången till Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildningar för företagare, friskvårdsavdrag för enskilda näringsidkare och anpassade informationsinsatser från Försäkringskassan, Skatteverket och Tillväxtverket.

Synpunkter på utredningen

2.5.3 Företag i uppbyggnadsskede

Fr o m 2018 förlängdes skyddstiden för SGI för företag i uppbyggnadsskede från 24 till 36 månader. Detta innebär att företagaren vid uppstart av företag kan använda sig av en schabloniserad SGI under tre år. Enligt äldre vägledning före 2010 bestämdes skyddstiden från fall till fall, och kunde då tillämpas *ända upp till fem år*. Utredningen lägger inte något förslag på området, men enligt KLYS finns stort behov av - inte minst inom kultur- och mediearbetsmarknaden - att **förlänga skyddstiden för nystartade företag till fem år**. Detta p g a den normalt långa etableringstiden för konstnärligt företagande och p g a frilansande kulturskapares särskilda utsatthet när det gäller social trygghet.

2.7 Försäkringskassans handläggning av ärenden om SGI av annat förvärvsarbete

KLYS enkät om vilka problem som kulturskapare stöter på i SGI-systemet visar att Försäkringskassans handläggning ofta drar ut på tiden och upplevs som krånglig bland de sökande. Nästan 40 % av de svarande i enkäten uppger att de avstått från att ansöka om SGI trots att de är sjuka.

Enligt Försäkringskassans hemsida ska genomsnittlig tid för SGI för egenföretagare vara 30 dagar. Men enligt KLYS enkät uppger 44 % av de svarande att handläggningen tog 2 månader eller mer.

Generellt kan sägas att svaren visar att det behövs både tydligare och rättvisare regler när det gäller SGI-beräkning för frilansare, och ökad kompetens när det gäller frilansare villkor inte minst på kultur- och mediearbetsmarknaden, inom Försäkringskassan. Det behövs också bättre och tydligare information till frilansare från Försäkringskassan för hur de kan få en rättvisande och rimlig SGI.

2.7.5 Företagare med varierande inkomst

Under detta avsnitt lyfts den problematik som kulturskapare har inom socialförsäkrings-systemen och referens görs till regeringens konstnärspolitiska skrivelse (skr. 2021/21:109), där dessa frågor lyfts och där det finns en tydlig ambition att anpassa trygghetssystemen så att de fungerar även för yrkesverksamma kulturskapare.

2.11 Överväganden och förslag

2.11.1

KLYS **tillstyrker** förslaget om att den nya bestämmelsen tas in i socialförsäkringsbalken och därmed regleras i lag.

2.11.2

KLYS **tillstyrker** förslaget om att SGI för företagare med aktiv näringsverksamhet som huvudregel ska baseras på historiska uppgifter i form av beslut om slutlig skatt. Förslaget innebär större trygghet och förutsebarhet för egenföretagare.

2.11.3

SGI för egenföretagare ska enligt utredningens förslag som huvudregel beräknas på det högsta av den inkomst som framgår av senaste skattebeskedet eller ett genomsnitt av de tre högsta inkomsterna av de senaste fem årens inkomster. Förslaget tar höjd för att företagarens inkomster kan variera kraftigt mellan olika år, vilket ofta är fallet för yrkesverksamma kulturskapare med enskild firma. KLYS **tillstyrker** förslaget. Ett tydliggörande av vilka inkomster som ska räknas med i SGI förenklar kommunikationen mellan företagaren och Försäkringskassan, vilket bör minska behovet av kompletteringar och gör processen mer transparent samt bör förkorta handläggningstiden för företagaren.

I utredningen beskrivs dock inte hur huvudregelns andra moment ska tillämpas i situationer där företagaren saknar inkomst från annat förvärvsarbete enligt beslut om slutlig skatt 5 år i följd bakåt i tiden. Företagaren kan exempelvis ha varit föräldraledig eller sjukskriven längre perioder under de 5 åren, vilket reser frågan om sådan tid ska kunna vara överhoppningsbar? Företagaren kan också inom de 5 åren ha period med uppstartsskede, vilket reser frågan hur detta hanteras inom den föreslagna huvudregeln? I en framtida proposition bör det tydliggöras i vilka situationer huvudregelns andra moment är tillämpligt och när det inte är tillämpligt.

I avsnittet tar utredningen under rubriken *Hänsyn till företagare med varierande inkomster* upp kombinatorer på kulturområdet, som länge varit särskilt utsatta i SGI-sammanhang, vilket blev extra tydligt under pandemin. För att fånga upp dessa och ge dem möjlighet till en framåtsyftande SGI föreslår utredningen en **alternativregel**, vilket **KLYS välkomnar**.

2.11.4

Som alternativ föreslås i utredningen att företagaren kan komplettera med underlag avseende tid därefter för att kunna få en framåtsyftande SGI. **KLYS tillstyrker** denna möjlighet att som företagare kunna begära att SGI i stället ska kunna baseras på bedömning av den förväntade framtida inkomsten i företaget.

När det gäller alternativregeln lyfter utredningen fram att det är upp till den enskilde företagaren att själv ta fram underlag och att alternativregeln förutsätter aktivitet hos den försäkrade (s. 137). KLYS vill här påminna om att Försäkringskassan har ett utredningsansvar, och att det i en framtida proposition bör tydliggöras i vilken utsträckning Försäkringskassan har en skyldighet att inom ramen för detta ansvar bistå företagare som själva är för sjuka för att få fram det underlag som behövs.

2.11.5

Det är rimligt att Försäkringskassan alltid ska besluta om den högsta SGI enligt huvudregeln eller alternativregeln. Det ger den sökande möjlighet att få den mest fördelaktiga SGI:n av de olika alternativen. KLYS **tillstyrker** förslaget.

3.7 Överväganden och förslag

Enligt utredningens förslag ska den grundläggande karensen för en försäkrad med inkomster av näringsverksamhet vara en dag. Det ska dock även fortsättningsvis vara möjligt att välja en karens på 7, 14, 30 60 eller 90 dagar. KLYS har **inga invändningar** mot utredningens förslag i denna del, men delar bedömningen att de nya reglerna bör **utvärderas ett par år efter ikraftträdandet** för att undersöka om de är ändamålsenliga.

KLYS delar bedömningen att en grundläggande karenstid om en dag för samtliga företagsformer skulle utgöra en förenkling för den som ska starta företag, eftersom valet av företagsform då inte är beroende av karensreglerna. Många kulturskapare med enskild firma gör idag inte ett aktivt val och hamnar därför på 7 dagar. En karenstid på 7 dagar är en relativt lång tid, särskilt om man inte är förberedd på detta om man blir sjuk.

4.8 Överväganden och förslag

KLYS anser det mycket **välkommet** med en översyn av reglerna för karens och sjuklön för de egenföretagare som är anställda i sitt eget aktiebolag i syfte att skapa mer neutrala regler mellan olika företagsformer.

Utifrån KLYS perspektiv är sjuklöneansvaret särskilt betungande för egenföretagare där endast den verksamma ägaren är anställd. Många av dessa uppfattar sjuklöneansvaret som en "karenstid" eftersom de behöver finansiera sin egen sjuklön de första 14 sjukdagarna.

5.5 Överväganden och förslag

I avsnittet görs en rad bedömningar som inte minst pandemin föranlett. KLYS delar flera av dessa.

I 5.5.2 gör utredningen bedömningen att regeringen bör överväga att permanenta de regler som gällt under pandemin avseende vilka åtgärder som får företas i ett företag utan att rätten till a-kassa går förlorad. Det handlar t ex om möjlighet att utföra vissa marknadsföringsåtgärder under en vilandeperiod. KLYS har drivit denna fråga aktivt under hela pandemin och välkomnar att reglerna har förlängts t o m 2022. I betänkandet står det felaktigt att bestämmelsen upphörde att gälla den 1 januari 2022. Vi är helt **överens med utredningen om att reglerna bör permanentas**. Detta bör enligt KLYS **genomföras redan i samband med beredningen av den nya arbetslöshetsförsäkring** som regeringen arbetar med nu.

6.3 Samordnat inkomstunderlag

Enligt KLYS är det rimligt att beräkningen av inkomstunderlaget i a-kassan och i sjukförsäkringen samordnas på ett bättre sätt än idag. Vi **stödjer** en sådan samordning.

6.4 Tillgång till arbetsmarknadsutbildningar

KLYS har under pandemin blivit uppmärksammas på att företagare som är inskrivna på Arbetsförmedlingen nekats tillgång till myndighetens arbetsmarknadsutbildningar. Vi agerade därför under sommaren 2021 i öppet brev till Arbetsförmedlingens generaldirektör med kritik mot detta [Skrivelse-fran-KLYS-om-arbetsmarknadsutbildningar-till-egenforetagare-210617.pdf](#). KLYS välkomnar att den aktuella utredningen lyfter denna problematik och **tillstyrker** att tröskeln för tillgång till Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildningar för inskrivna personer med företag ses över.

6.5.1

KLYS **tillstyrker** utredningens bedömning att reglerna om friskvård bör ses över i syfte att även omfatta enskilda näringsidkare. KLYS har länge förespråkat detta och fört fram saken till bl a finansdepartementet och finansutskottet vid ett flertal tillfällen under åren. Vi har också upprepat frågan nu senast i KLYS yttrande över SOU 2020:50 Enklare skatteregler för enskilda näringsidkare. Idag ges inte enskilda näringsidkare rätt att göra avdrag för friskvård på det sätt som anställda har möjlighet till.

Behovet av en förändring vad avser avdragsrätten för friskvård, arbetsglasögon mm är stort. Att den som är anställd idag kan få detta som en skattefri löneförmån från arbetsgivaren och att den som driver sin verksamhet som aktiebolag medges avdrag leder till slutsatsen att motsvarande avdragsrätt bör införas för företagare med enskild firma. Idag upplever jurister i KLYS medlemsorganisationer att det är närmast omöjligt att förklara denna skillnad för medlemmarna. Rätten till friskvård som löneförmån har ju också ett klart samhälls-ekonomiskt motiv och bör därför vara lika för alla som är yrkesverksamma.

En fråga beträffande avdrag för enskilda näringsidkare som utredningen tyvärr *inte* tar upp är **behovet av ett mer rättvisande avdrag för enskilda näringsidkare när det gäller arbetsrum i hemmet**. Våren 2016 sammanställde KLYS en skrivelse till finansdepartementet i saken och fick träffa dåvarande statssekreterare för att beskriva problematiken. Inget har dock ännu hänt i frågan från regeringens sida sedan dess. Vi anser därför att **även denna fråga bör hanteras i en kommande översyn av avdragsrätt för enskilda näringsidkare**.

Schablonavdraget för arbetsrum i hemmet för enskilda näringsidkare har inte ändrats sedan 1990, då det fastställdes till 4000 kr för hyres- och bostadsrättslägenhet och 2000 kr för villa. Det är 30 år sedan och hyror och bostadsrättspriser har ökat mycket sen dess, inte minst i storstadsregionerna där många kulturskapare är bosatta. Detta innebär att enskilda näringsidkare som har arbetsrum hemma förlorar stora summor i avdragsrätt.

KLYS anser att det därför vore **rimligt att i första hand tillåta att enskilda näringsidkare med kontor i egen bostad får göra avdrag för marknadsmässig hyra, i andra hand att höja beloppsgränserna i schablonavdraget för kontor i egen bostad**. Det skulle innebära en förbättrad möjlighet för småföretagare dels att våga starta en verksamhet, dels att kunna fortsätta en verksamhet vars värde genereras av skapande av kultur och varor och tjänster på det kulturella området: såsom böcker, musikstycken, teaterpjäser, målningar etc. En sådan verksamhets främsta syfte är inte att öka lönsamheten i företaget för att så småningom kunna expandera verksamheten och inrätta den i en lokal.

6.6 Information och vägledning

Att Försäkringskassan, Skatteverket och Tillväxtverket ska få i uppdrag att ta fram anpassade informationsinsatser när det gäller stöd och vägledning för egenföretagare är en **angelägen fråga och tillstyrks av KLYS**. Vi anser att dessa informationsinsatser bör innehålla kunskap om kulturarbetsmarknadens särskilda villkor och att myndigheten Konstnärsnämnden involveras i arbetet. Konstnärsnämnden har en informationsportal för dessa frågor som kallas Konstnärsguiden, som bättre bör samordnas med de tre aktuella myndigheterna. Dialog med berörda kulturskapsorganisationer bör också föras i detta arbete.

6.7 Statistik

KLYS är helt **enig** med utredningen om att Försäkringskassan ska redovisa statistik över antalet sjukfall och utbetald sjukpenning uppdelat på de som har SGI av anställning och SGI av annat förvärvsarbete. Det är också önskvärt med statistik efter yrkesbeteckning vilket skulle ge Konstnärsnämnden ett viktigt underlag till deras uppdrag att analysera konstnärers ekonomiska och sociala villkor.

Social trygghet för kulturskapare med stipendier

En fråga som utredningen inte tar upp är sjukpenning för enskilda näringsidkare som uppstår stipendier. Många egenföretagande kulturskapare, särskilt på bild/form- och litteraturområdet, har offentliga stipendier som en viktig del av inkomsterna, t ex från Konstnärsnämnden och Författarfonden. Eftersom dessa inte är SGI-grundande, varken korttids- eller långtidsstipendierna, riskerar kulturskapare som blir sjuka under och strax efter en stipendieperiod att få en mycket låg sjukpenning. Det finns exempel på egenföretagande konstnärer som råkat riktigt illa ut när de blivit sjuka, särskilt i slutet av eller strax efter en stipendieperiod, och knappt fått ihop någon SGI alls.

Den pågående utredningen dir 2021:90 har i sina kommittédirektiv fått i uppdrag att föreslå förändringar på området som stärker den sociala tryggheten för kulturskapare som uppstår stipendier. Att frågan nu är föremål för en särskild utredning är mycket välkommet.

I första hand anser KLYS att **stipendierna bör göras SGI-grundande i sig utan att stipendie-medlen för kulturskapare minskar**. Regeringen måste i så fall tillskjuta medel för de kostnader som uppstår för detta alternativt att eftergift av skatt medges på det starka samhällsintresse som finns för att främja ett levande kulturliv. I andra hand – vilket dock är ett sämre alternativ för många konstnärliga yrkesgrupper - kan **stipendieperioden göras överhoppningsbar i SGI-sammanhang**, så att kulturskapare kan basera sin SGI på inkomster före stipendieperioden.

En lösning på området bör gälla *alla* typer av offentliga konstnärsstipendier (statliga, regionala och kommunala) oavsett deras längd, även om KLYS anser att kulturskapare med långvariga stipendier är särskilt skyddsvärda. Om stipendieperioden görs överhoppningsbar bör en indexering kunna göras vid långtidsstipendier, d v s 3-åriga eller längre.

För KLYS

Ulrica Källén
Verksamhetsledare KLYS